

Галина Пиріг, Андрій Крупка, Юрій Кравець
Тернопільський національний економічний університет

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У зв'язку з відсутністю законодавчо-визначеної національної політики сталого розвитку залишається неврегульованою екологічна політика, що призводить до конфліктів між органами управління центрального та місцевого підпорядкування. Систематично виникає неузгодженість функцій і повноважень, визначених у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища», інших екологічних законах, а також у законах і підзаконних актах місцевого самоврядування.

Збільшення обсягів виробництва приводить до посилення негативного впливу на довкілля. Водночас, скорочення запасів природних ресурсів створюють загрозу екологічній безпеці країни та перешкоджають сталому соціально-економічному розвитку. Основними джерелами фінансового забезпечення переходу до сталого розвитку є створення систем екологічного управління. Вирішення природоохоронних проблем в більшості держав реалізуються за допомогою екологічних податків, платежів та зборів. Це визначає необхідність вивчення відповідного зарубіжного досвіду табл. 1

Таблиця 1

Основні методи і механізми охорони навколишнього середовища в зарубіжних країнах

Країни	Плата за забруднення				Платежі та збір за переробку відходів	Екологічний податок в цінах на продукцію	Адміністративні міри (лицензії)	Субсидії(гранти, "м'які" податки)	Ринкові інструменти	
	атм. повітря	води	відходами	шумом					Торгівля правами	Екологічне страхування
Канада					+			+		
Фінляндія					+	+	+	+		
Франція	+	+		+	+	+	+	+		+
ФРН		+		+	+	+	+	+		
Італія		+			+	+	+			+
Японія	+			+	+		+	+		+
Швеція					+	+	+	+		+
Великобританія				+	+		+			+
США			+	+	+	+	+	+	+	+

Джерело: власні розробки

Екологізована податкова політика охоплює пільгове оподаткування, звільнення від сплати податків, оподаткування небезпечної продукції. Це стимулює розвиток еколого-орієнтованих виробництв і видів діяльності, обмежує розвиток небезпечних технологій, акумулює кошти для цільового вирішення природоохоронних проблем.

Досвід розвинутих країн (Великобританія, Німеччина, США, Франція) показує, що метою податкових реформ є стабілізація податкової системи, що дозволяє скоротити до розумного мінімуму необхідність зміни правил у майбутньому, що забезпечує компаніям можливість вибору оптимальних технологій і характеру діяльності.

У зарубіжних державах в числі екологічних податків широко поширені «вуглецевий» і «сірчаний» податки, податки на переробку тару. У країнах Євросоюзу встановлені податки за забруднення атмосферного повітря, «шумові забруднення», на відходи нафтопродуктів, небезпечні та токсичні відходи; акцизні податки на одноразові упаковки і тару; змащувальні мастила, нафту та нафтопродукти; мінеральні добрива та пестициди; акумулятори, що містять кадмій і ртуть і старі автомобілі.

Для зниження концентрації вуглекислого газу в атмосфері Землі, зарубіжними вченими

висувається ідея введення міжнародного податку на вуглекислоту та встановлення квот на її безподаткове виробництво.

З метою зниження споживання шкідливої продукції в США вводяться спеціальні податки. Наприклад, у 1989 році введено податок на продукцію, що містить озоноруйнівні хімічні сполуки.

Існують приклади поєднання податків із торгівлею викидами парникових газів. Наприклад, у Великобританії система торгівлі викидами функціонує з серпня 2011 року. Вона нейтралізує «кліматичний» податок на споживання енергії, з допомогою якого підприємства можуть отримати 80% знижку та компенсацію від уряду. Основні заходи і результати екологічної податкової політики ряду зарубіжних країн представлені в табл. 2

Таблиця 2

Системи екологічного оподаткування зарубіжних країн

Рівень екологічної політики, країна, рік введення	Опис, результати
Податок на викиди окису вуглецю, Норвегія	Зниження викидів на 5-9%
Податок на речовини, які руйнують озоновий шар, США	Скорочення і примусове поступове припинення їх виробництва на 18%
Оподаткування токсичних відходів, Німеччина	Зниження утворення токсичних відходів за 3 роки на 15%
Податок на викиди окисів сірки, Швеція	Скорочення викидів на 50% протягом останніх років
Податки на забруднення води, Нідерланди	Скорочення на 80-95% промислових викидів тяжких металів у воду, контролюючими регіонами

Джерело: власні розробки

Світовою спільнотою розглядаються питання про обов'язкове введення міжнародних та внутрішніх екологічних податків. Це дозволить перерозподілити фінансові ресурси від розвинених країн, які сильно завдають шкоди довкіллю, до менш розвинених і забезпечити ресурсами створення безвідходних технологій.

Таким чином, можна зробити висновок, що накопичений і апробований досвід зарубіжними країнами може бути ефективно використаний в Україні.

Відповідно до рішень Всесвітньої ради підприємців зі сталого розвитку, суспільство має створити систему, яка дозволить винагороджувати підприємства, що підвищують продуктивність при зниженні обсягів використання природних ресурсів і забруднення довкілля. При цьому стійке виробництво і споживання розуміється як соціальна відповідальність бізнесу, влади і населення за збереження якості довкілля.

Вкладення коштів в охорону довкілля можна умовно поділити на дві категорії: а) обов'язкові витрати, які обслуговуються державою і регулюються законами; б) добровільні витрати приватних фірм або осіб на природоохоронні заходи.

Слід зазначити, що вузькість бачення взаємозв'язку економічних, соціальних та екологічних проблем у сфері малого та середнього бізнесу веде до обмеженого прагматичному розумінню відповідальності перед суспільством, природою, сьогоденням і майбутнім поколіннями.

Найбільш характерними екологічними зобов'язаннями передових компаній в екологічній політиці є:

- надання повної і правдивої інформації про вплив діяльності фірми на довкілля;
- дотримання національних і міжнародних екологічних стандартів;
- вдосконалювання природоохоронної діяльності;
- ставлення до природи як до високих цінностей людства;
- забезпечення ініціативи співробітниками фірми на вдосконалення екологічної політики;
- розвиток партнерства з іншими компаніями та громадськими організаціями для поліпшення екологічних показників;
- консультування і співпраця з суб'єктами підприємницької діяльності щодо сприяння

екологізації економіки;

- захист здоров'я персоналу фірми;
- забезпечення екологічної освіти співробітників фірми і поширення відповідної інформації.

Зарубіжний досвід свідчить, що стратегія у використанні природних ресурсів має будуватися на основі довгострокового прогнозування природно-ресурсної бази як країни в цілому, так і її окремих регіонів і територій.

Література

1. Васильева М. И. Государственная экологическая политика как часть экологического права / М. И. Васильева. // На пути к устойчивому развитию России. – 2006. – №33. – С. 21–33.
2. Загвойська Л.Д. Концептуалізація еко-інновацій у контексті сучасного еколого-економічного дискурсу / Л.Д. Загвойська // Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка». – 2014. – Том 19, Вип. 25. – С. 17-20.
3. Гетьман А. П. Правове регулювання екологічного аудиту в Україні / А. П. Гетьман, С. В. Разметаєв // Екологічний вісник. – 2002. – № 5-6.
4. Малиш Н. А. Екологічна політика: конфліктність, стратегія, тактика [Електронний ресурс] / Н. А. Малиш // Державне управління: теорія і практика. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2009_2/doc_pdf/Malysh.pdf.
5. Заржицький, О.С. Актуальні проблеми правового забезпечення екологічної політики України (теоретичні аспекти) [Текст]: монографія / О.С. Заржицький. – Д.: Національний гірничий університет, 2012. – 200 с.
6. Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. №880-р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd
7. Закон України «Про охорону навколишнього середовища» від 26 червня 1991 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – 1991. – Режим доступу до тексту закону: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.

Олександр Пономарьов

Тернопільський національний економічний університет

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Наразі в економічній науці не існує цілісного комплексного підходу до управління інноваційно-інвестиційним розвитком, який би не мав теоретично-методичних протиріч. Складові вказаного процесу розглядаються як окремі механізми впливу. Критичний аналіз наукових позицій низки вітчизняних та зарубіжних дослідників дозволив визначити пріоритетність синтетичного підходу до тлумачення сутності інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств, зокрема, аграрних. Вказаний підхід полягає у визначенні інвестиційної складової, як основної детермінанти економічного розвитку суб'єктів господарювання, за умови розміщення інвестиційних ресурсів, що залучаються підприємством, у фінансуванні реалізації інноваційних проєктів, спрямованих на підвищення економічної ефективності діяльності підприємства та формування його конкурентних переваг з метою зміцнення позицій на цільових ринках.

Специфікою окресленого підходу зумовлюється архітектура механізмів управління інноваційно-інвестиційним розвитком, а також визначає пріоритетність саме інвестиційної діяльності підприємства, як джерела ресурсів підтримання стабільності його розвитку. Відповідно, в процесі формування економічного механізму управління розвитком ми закладаємо принцип синтезу механізму інвестиційного розвитку та механізму управління інноваційним розвитком. При цьому механізм управління інвестиційним розвитком